

Valtiovarainministeriö

KUNTARAKENNELAKILUONNOS

Hallituksen kuntauudistus sisältää kuntarakennelain, sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen, valtionosuusjärjestelmän uudistamisen ja kuntalain kokonaisuudistuksen. Valtiovarainministeriö on pyytänyt 22.11.2012 päivättyllä kirjeellään kunnilta ja eräiltä muilta organisaatioilta 7.3.2013 mennessä lausunnot kuntarakennelakiluonnoksesta.

Kyseessä on erittäin mittava kunta-alan kokonaisuudistus. Kuntarakennelain arviointia olisi tietysti helpottanut se, jos lausunnon antajilla olisi käytettävissään tarkat sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistusta ja valtionosuusjärjestelmää koskevat linjaukset.

Hallituksen kuntarakenneluudistuksen tavoitteena on vahvoihin peruskuntiin pohjautuva elinvoimainen kuntarakenne niin, että kunnat pystyisivät laajasti ja pääosin itse vastaamaan peruspalveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta sekä tuloksekkaasta kehittämistyöstä. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa kuntien kykyä hallita markkinoita palveluiden tuotantotapojen monipuolistuessa ja vastata vaatimuksiin asukkaiden valinnanvapauden lisäämisestä. Vahvat peruskunnat muodostuisivat luonnollisista työssäkäyntialueista, pystyisivät luomaan edellytykset talouskasvulle ja työllisyydelle sekä kykenisivät tehokkaasti huolehtimaan yhdyskuntarakenteen kehittämisestä ja estämään yhdyskuntarakenteen hajautumista. Tavoitteena on lisäksi vahvistaa ja edistää kuntataloudeltaan vakaampien kuntien muodostamista.

On selvää, että aluerakenteeltaan Suomen kaltaisessa maassa ei pystytä luomaan vahvojen peruskuntien verkostoa, joka pystyisi laajasti ja pääosin itse vastaamaan peruspalveluiden järjestämisestä ja tuottamisesta, jopa erikoissairaanhoidon mukaan lukien.

Kuntarakenneluudistuksen toteuttamista koskevat säännökset on esitetty sisällytettäväksi kuntajakolakiin. Kyseessä on siis voimassa olevan kuntajakolain muuttaminen. Lain valmistelun aikana on korostettu vapaaehtoisuutta vahvojen peruskuntien muodostamisessa. Kuntarakennelaisissa ei ole kuitenkaan otettu huomioon kuntien välistä yhteistyötä vaihtoehtona vahvalle peruskunnalle kuntarakenteen uudistamisessa.

Kuntarakenneluudistuksen toteuttamiseksi kunnalla olisi velvollisuus selvittää kuntien yhdistymistä, jos yksikin seuraavista kolmesta selvityserusteesta osoittaa selvitystarvetta: 1) palveluiden edellyttämä väestöpohja; 2) työpaikkaomavaraisuus, työssäkäynti ja yhdyskuntarakenne; 3) kunnan taloudellinen tilanne. Kriteerit ovat osittain tulkinnanvaraisia.

Kuntaliitosselvitystarvetta koskevien väestöpohjaa, työpaikkaomavaraisuutta, työssäkäyntiä, yhdyskuntarakennetta ja kunnan taloutta kuvaavien kriteereiden määrittelyssä tulisikin ottaa huomioon alueelliset erityispiirteet eikä 20 000 asukkaan väestöpohja ole automaattisesti oikea kuntarakenneselvityksen perustaksi. Kunnilla tulee olla aito mahdollisuus vaikuttaa selvitysalueiden määrittelyyn erilaiset alueelliset olosuhteet huomioon ottaen. Selvitysvelvollisuuden tulee koskea kaikkia kuntia, poikkeuksen saivat vain erityisen harvaan asutut alueet. Kun kuntaliitospakkoa ei ole, kuten hallituksen ministerit ovat vakuuttaneet, selvitysvelvollisuus tulisi koskea joko kuntaliitosta tai kuntien välisen yhteistyön tiivistämistä palvelujen rakenteen uudistamisessa. Näin ollen on syytä kysyä, tarvitaanko valtiovarainministeriölle mahdollisuus nimetä erityistä kuntajakoselvittäjää, mikäli kunnat eivät lähde tekemään kuntaliitosselvitystä? Valtioneuvostolle tulee olla kuitenkin mahdollisuus kuntarakenteen muuttamisen selvittämiseen kriisikuntien osalta.

Kuntarakenteen muutosten tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja kunta- ja palvelurakennemuutokset tulee toteuttaa paikallisista aloitteista ja paikallisilla päätöksillä. Niillä alueilla, joilla vahvoja peruskuntia ei synny, on annettava mahdollisuus tiivistää kuntien välistä yhteistyötä.

Aikataulu selvitysten tekemiseen valtakunnallisesti ajatellen 1.4.2014 mennessä on haastava, etenkin kun sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevat linjaukset ovat vasta selvitettävänä. Kemi – Tornion seudulla, Meri-Lapissa jo tehtyä selvitystyötä on mahdollista jatkaa sopimalla etukäteen myös uuden perustettavan kunnan palvelurakenne, tavoiteorganisaatio ja lähidemokratian järjestämismalli. Sosiaali- ja terveyspalvelut olisi järkevää hoitaa perustettavan uuden kunnan toimesta, mikäli yhteisymmärrys sen synnyttämiselle löytyy. Tämä on mahdollista ratkaista 1.4.2014 mennessä.

Kunta- ja palvelurakenteiden toteuttamisen tavoitevuotena tulee Meri-Lapissa olla 2017, seuraavan valtuustokauden alku. Toimintojen sopeuttaminen ja organisaatioiden muuttaminen tavoitettiin pystyttäisiin tekemään etukäteen yhdistämällä nykyisiä tukitoimintoja liikelaitoskuntayhtymään ja yhdistämällä nykyisiä kuntien yhtiöitä seudullisiksi toimijoiksi. Etupainoista toimintaa tukee kuntien nykyinen taloudellinen tilanne. Kaikkien kuntien kertyneet ylijäämät helpottaisivat muutosten tekemistä.

Kuntien yhdistämisen taloudellinen tuki tulee mitoittaa niin, että se kattaa todelliset yhdistymiskulut ja luo aidon kannustimen kuntaliitoksiin. Kuntakohtainen taloudellinen tuki pitää olla lakiluonnoksessa ehdotettua suurempi. Valtioneuvoston tulee osoittaa riittävä erillismääräraha yhdistymisavustuksiin, eikä avustusta saa maksaa kuntien valtionosuuksista.

SIMON KUNTA

Kunnanjohtaja

Esko Tavia

Hallintojohtaja

Keijo Ylitalo